

Pae ora | Iumanaki ola malolo mo tagata Niu Hila

Polihī Taki a te Malo mote Ola Malolo: 2022–2024

E ngā mātāwaka huri noa, tēnā koutou katoa

Ko te tatou ola malolo e makeke tona fakavae: e lahi na hikili ma loto taumafai te kaufaigaluega, e fetufaaki ma loto nuku, ma e galue fakatahi ke fakatino na galuega e tatau ke fai. Kae e kitatou iloa e iei na avanoa e maua e fakaatili fakalelei ai na taumafaiga ke fatu ai he lumanaki ola malolo manuia mo kitatou uma.

Kua mataloa atili i na fakaikuga faka te ola malolo, e tumau pea te he atiake o na kulupu ma e holomuli na tautuaga mo: Māori, tagata Pahefika, kilatou he katoa te malohi, ma kilatou e molimau ko kilatou e fai fakakehe ona ai ko o latou he malohi, aganuku, fakailoga tino, to latou iloga fakatenatula ko he tama pe he teine, te koga e nonofo ai, aofaki o latou tupe maua ma ie tahi vaega.

Kohe hehitemi ola malolo fou ko he avanoa tena e mafai ai ke tautali na matakupu taukave ienei ma fatu ai he hehitemi e Te Tiriti-manuia, tutuha, manaia, ma whānau-amanakia. Ona ai, e tologa, taumafai, ma taugofie, ke mafai ai ke iei he lumanaki manuia mo tupulaga i mua ke fakatau ai kina lukitau i te lumanaki.

Ko te tatou kikila e manino: ko tagata Niu Hila uma ke maua te pae ora (lumanaki ola malolo manuia). Ko tona uiga ko tagata ma na whānau e ola malolo mataloa, kua agai ki luga te ola malolo ma te ola taoa, e opotia i he hikomaga, e fai hao fakatahi ma taumafai, ma kei loto o he hikomaga e fatu lelei ai to latou ola malolo.

Ko te Polihī taki o te Malo e fakailoa ai na manakoga o te Malo agai ki te hehitemi ola malolo ke mafai ai ke fakatino na tautuaga, atiakega ma he faigapaaga ke puipui, fakailoa ma fakaleleia ai te ola malolo i te tino vena ma te mafaufau, ke tutuha, ma maua te pae ora.

E he mafai ke iei ni huiga fakavave: kae e manakomia he vaitaimi, hao ma na fakalapopotoga ma tagata i loto o te tautuaga o te ola malolo ke galulue fakatahi. Ko te fakatu mo tenei Polihī Taki o te Malo e kamata ai te malaga, e fakailoa ai na fakamuamua ma na manakoga o te Malo i na tauhaga muamua e lua i te huiga fou ki te hehitemi.

Nō reira, tēnā koutou katoa

Andrew Little, Minihita Ola Malolo

Ko te fakatu mo tenei Polihī Taki o te Malo e taki ai te hehitemi fou ola malolo ma e fakavahega na fakamuamuaga, na hini, vena ma na fakamoemoega mo te hehitemi teia e fakatupe fakalauaitete mo tagata uma i te hehitemi ola malolo i Aotearoa New Zealand.

E fakailoa na manakoga a te Malo ki te tautali ma na fakatinoga e fakamoemoe e fakataunuku i loto o te hehitemi ola malolo, vena ma te mafai ke fua, matau, mate lipotiga.

Ko te fakatu Polihī Taki o te Malo e fakaata ki ni tauhaga e lua—mai ia Iulai 2022 kia

Iuni 2024—ma e fatu ai te fakavae mo he vaitaimi loloa ma na fakamoemoega e tatau ke lava he taimi ke fakatino ai.

E heti ai foki na fakamoemoega mo te Peleni Ola Malolo Niu Hila, e fakailoa ai pe vefea ona fakatino e na tautuaga ola malolo kehekehe na fakamuamuaga a te Malo ma na tautuaga Ola Malolo mo tagata Niu Hila uma lele.

Ko te katoatoaga Polihī Taki o te Malo e maua e koe i te tuatuhi Mataeke Ola Malolo Ite neti.

Na fakamuamua taua

Ko te Polihi taki o te Malo e ono ia vaega e fakamuamua ke taki ai te hihitemi ola malolo ma te fakatinoga o ana tautuaga.

Ke maua tutuha na fakamanuiaga ina fakaikuga ola malolo

Ko tagata e kehekehe o latou manakoga e maua e kilatou na lihoi ma tutuha na fakamanuiaga e ola malolo lelei ai. Ite huiga ki te hehitemi fou ei na venei tona ata:

- Galulue ki te ola malolo ke tutuha uma ma manuia
- Matauga ki te aia tatau ma namanakoga mo kilatou e he maua katoatoa na tautuaga i na nuku

Ko tagata ke manuia i loto o na nuku

Fakalagolago ki na nuku e fakaititia ai na fakafitauli, lagolago ma na tautuaga hapoti ma togafitiga e fakavahega, whānau-tautua, haogalemu ma te maina ki te aganuku—e lata ki na koga e nonoho ai, galulue ma tafafao ai. Ite huiga ki te hehitemi fou ei na venei tona ata:

- Hikiga ki luga o na tautuaga i na itu uma o te ola malolo, ei loto ai te tautali, na tautuaga iloa fakaona po nei, na hokotaga i na falemai, ko te matau ma fakafehiligia na vaega he manuia i te ola malolo
- Na tautuaga ola malolo e he lave, ma e talitonugia na tautuaga

Fakamautinoa he hehitemi ola malolo e lava tana fakatupega

Ko na lihoi e pule ma fakahoa i ni auala e maua ai na levolo e manuia ai te ola malolo ma tutuha ki te fakaavanoa ma te fakatupega mo na lihoi, nei ma te lumanaki. Ite huiga ki te hehitemi fou ei na venei tona ata:

- Ko na huiga e fakatino i ni auala e fakaititia ai na fakapopolega i te fakaauauga o na tautuaga
- Ko na fakatauaga ma na polakalame e iei nei e tumau

Fakaataga Te Tiriti o Waitangi i loto o te hehitemi ola malolo

Ko Māori e mafai ke pule ki to latou ola malolo ma te tino ma e mafai ke maua he ikuga lelei i na auala e mafai ai ia Māori ke olatia, ma manuia faka te Māori. Ite huiga ki te hehitemi fou ei na venei tona ata:

- Fakamahekega o te takitaki Māori ma na faiga tonu
- Avanoa lahi ke hokotaga ai ki kaupapa Māori ma whānau-tautua

Atiakega o te kaufaigaluega ola malolo o te lumanaki

Fakaola ma fakatutupu he kaufaigaluega e taumafai, kehekehe ona iloa ma he kaufaigaluega e tologa ma tautali ki na manakoga o tagata ma whānau ma iloga ona tautuaga i na nuku e tautua ai. Ite huiga ki te hehitemi fou ei na venei tona ata:

- Haogalemu faka te aganuku i ana tautuaga ma maina i te te ao Māori
- Afainaga ki te kaugaigaluega a te ola malolo e fakaititia, ma ke lava te lagolago

Folaga o te fakavae mo te manuia o te lumanaki o te hehitemi ola malolo

Ko he aganuku ma ni talitonuga fou, e fatu ki luga o te Te Tiriti, e fau ke fakamaheke ma kikila totoka ki te puipuiga, ma te fakailoaga o te ola malolo lelei o tagata ma whānau. Ite huiga ki te hehitemi fou ei na venei tona ata:

- Galulue fakatahi faka faigapaaga ma na nuku, ma na fakalapotopotoga
- Ho he tino e fakaaoga e ia, whānau ma na leo o te nuku e matau ki loto o te hehitemi—e fakaleleia ai na auala e maua tutuha ai, te lelei o na fakaikuga